

“ESTIMAR, DELITÓS AFER...”

VICENT JASSO GARAU
CATERINA TORRENS VALLORI

*“L'èxtasi lànguid,
l'amorosa fatiga...”*

PAUL VERLAINE

L'amor constitueix un conjunt de pulsions de vital importància per l'home. És el tema de gran part de les nostres volicions i el sentiment que penetra més dins la nostra intimitat. Pulsió, volició i sentiment evoquen els components irracionals del nostre ésser. De qualcuna manera ens porten a l'estructura humana on l'instint o l'irreflexiu ocupen un lloc molt important, amb certa autonomia, en relació a les denominades forces racionals que suposam que guien el devenir de la nostra existència conferint-li sentit.

Assaborint les aigües pures i cristal·lines de la font dels contes populars, trobarem moltes referències relatives a aquest tema. Un bon nombre de rondalles mallorquines —especialment els contes de fades— són formoses històries d'amor. Essent el conte popular un paradigma de les situacions humanes, no cal sorprendre-nos de que es doni tanta importància a l'amor.¹ Ens trobam davant de un fet molt complex adés en els seus aspectes íntims, adés en la seva textura relacional.

Hem de buscar les primeries de l'amor en el terreny sensible. L'harmonia de les formes, el rostre agraciat, la savoria de la joventut, el bell somrís, l'embruixament de l'esguard... s'ofereixen com una insinuació que espera prompta resposta, com un poderós estímul que rebutja la indiferència. És evident que les primeres passes de l'amor són pautes etològiques que no han estat encara degudament investigades. El sentiment mutu cristal·litza en la mirada; el llenguatge d'els ulls senyala quan és possible iniciar unes relacions que seran amb el temps més i més íntimes. Els llaços

amorosos s'inicien en el terreny de la intuïció, de bell començ gairebé coneixem res sobre la persona estimada. Abans de la primera conversa, pot ésser que ja estiguin profundament enamorats els que han viscut la il·lusió dels ulls. Sigmund Freud pensava que l'enamorament ens portava més aviat als fenòmens anímics anormals, puix que prescindix quasi del tot de la consideració de la realitat, no és prudent, és cec en l'estimació de la persona humana, fins que els trets anormals constitueixen l'essència d'un enamorament.²

Es sol creure que l'home ha de prendre la iniciativa i que una de les seves qualitats més rellevants és romandre feel als seus sentiments. A “Una pobleta i un Juanet,”³ un patró de barca retorna a casa seva després d'un llarg viatge a un país molt llunyà, i porta pel seu fill un quadre on hi ha el retrat d'una bellíssima donzella. El jove va romandre corprès d'aquella dama i decidí anar a cercar-la...

*—“Mon pare, aqueixa al·lota que m'heu duita pitnada... de tant que m'agrada, no ho puc dir amb paraules i si no la'm deixàveu anar a veure, un pur desaire me'n duria a l'altre món”.*⁴

En aquesta i en altres rondalles es plantegen seqüències d'aproximació i allunyament entre els enamorats. Caldrà superar difícils obstacles per a aconseguir, al cap darrer, l'unio tan desitjada.⁵

² Cfr.: Dieter Wyss, “Las escuelas de psicología profunda. Desde sus principios a la actualidad”. Gredos, Madrid, 1964, p. 131.

³ Per a citar les “Rondalles Mallorquines”, escriuré el títol del conte, el nom del volum (en xifres romanes) i el de la plana (en xifres llatines), i la data de l'edició dintre d'un parèntesi. En aquest cas la referència serà: “Una pobleta i un Juanet”, XV, 28 i ss. (1972).

⁴ id. id. 28.

⁵ Cfr.: Vladimír Propp, “Las raíces históricas del cuento”, Fundamentos. Madrid, 1979, pp. 441-521. Es tracta del capítol novè titulat “L'esposa”.

¹ No hi ha regla sense la seva excepció. En el conte meravellós “La Flor Romanià” del tom segon de les “Rondalles Mallorquines”, no es fa menció de la vida amorosa d'en Bernadet, l'heroi de la rondalla.

El pensament popular es complau en la contemplació d'un casament on marit i muller són joves, pletòrics de gallardia i garridesa, apassionats ardorosament. Ambdós han sofert proves i separacions que no han minvat l'afecte mutu. Sembla que el poble espera que d'aquest enllaç neixin heroïns i cabdills adornats de portentoses qualitats, esmenant sempre la bellesa i l'agradositat.

Se'ns ofereixen estereotips ideals de l'home, com el que ens recorda els trets del Rei Jaume: "...llest, ardit, i acorat..."⁶ o el que s'obté juxtaposant les qualitats que el Rei David desitjava pels seus fills:

"...un que fos es més sabut del món, un altre es més esforçat, i s'altre es més garrut".⁷

El tipus ideal femení apareix a una rondalla on es diu com cal que sigui la reina:

"...una al-lota jove, garrida i bona al-lota és per un Rei".⁸

A la mirada fixa, expressiva, espirejant, mútua segueix un estat sensorial i anímic que podem denominar astorament...

"El Rei... la se mirava tan arreu, que com la s'hagués de menjar amb sos uis..."⁹

"Ja la s'hi mirava arreu, En Juanet! Estava tot embadalit, tot empantanat; no sabia de quin món era... Res havia vist mai que li agradàs tant, que le donàs tant de plaer. Se n'hauria aconsellat de no fer altra cosa mai, que contemplar aquella garridesa."¹⁰

Tot esdevé relatiu i contingent, l'únic decisiu, el absolut és la persona amada. A "Sa fia del Sol i de la Lluna" es descriuen molt vivament aquests processos:

"No li llevia fer res pus que mirar-la, i tornar-la a mirar; i li pareixia que ets seus uis no n'havien d'estar associats mai... Si garrida i gentil l'havia trobada s'altre pic, molt més la hi trobà ara. Tal fou es seu astorament com la se va veure davant, que romangué feritllà, sense donar passa, tot embaiat".¹¹

La necessitat de parlar esdevé irresistible, els enamorats desitgen conversar, esperen que llurs diàlegs seran eterns:

"...es temps li passava i no se'n temia, contemplant aquella al-lota i rallant amb ella".¹²

⁶ "Sa primera proesa del Rei en Jaume", V, 106 (1962).

⁷ "Es tres dons que demanà el Rei David a Déu", V, 36 (1962).

⁸ "Sa rondaia de So'n Roig", XII, 141 (1972).

⁹ "Sa fia del Sol i de la Lluna", II, 9 (1975).

¹⁰ "Es fii des pescador", II, 67 (1975).

¹¹ "Sa fia del Sol i de la Lluna", II, 9, 16-17 (1975).

De manera semblant ambdós estan més i més freturosos del contacte físic. Un dels rituals establerts per a aconhortar aquesta ànsia, és el ball. A les rondalles del tema de la cendroseta es desenvolupa aquest fet amb adequada extensió. El rei, fadrinardo empedreït, que només troba defectes en totes les noies, organitza tres nits de ball per a escollir la joveneta més polida. El que ens estranya avui en dia, és la solució que el pensament popular presenta: la intervenció d'instàncies màgiques. És possible imaginar la ventafocs sens les joies i els vestits daurats? La podríem concebre prescindint de la seva metamorfosi? Per ventura no li hauran d'assajar la sabateta aperduada? La seqüència de l'enamorament del rei solter ens recorda l'indole irracional de l'estimació.¹⁴

El sentiment amorós es va ensenyorint dels esperits dels amants. No es pot deixar de pensar en la meitat de la seva ànima ("dimidium animae meae"): de nit, en somnis adès eròtics, adès esquinçadors; en hores de vigília, en imatges obsessives, plenes d'enyorança...

"...aquell diantre de fadrineta que li torbava tan fort l'enteniment".¹⁵

Així es descriu la mossa enamorada:

"...guardau-vos d'al-lota en pic que un fadrinet-lo li entra per s'ui dret! No hi ha espina que s'acor tan dins sa carn, com s'idea de tal fadrinet-lo, i casi sempre sol ésser pitjor tot quant li facen per treure-li aquella idea d'es cap i d'es cor".¹⁶

Gairebé a totes les situacions amoroses descrites a les rondalles els protagonistes són joves i fadrins. Però ens trobam algunes històries d'amor protagonitzades per homes casats que es corprenden de gentils donzelles, i es donen també casos de parelles que no poden consumir els seus ardorosos desitjos i aconseguir l'unió definitiva. Més

¹³ Bronislaw Malinowski afirma referint-se als costums dels pobles primitius: "...despiojarse mutuamente es una de las ocupaciones afectuosas favoritas de los enamorados ("Crimen y costumbre en la comunidad salvaje". Ariel, Barcelona, 1971, p. 107). Aquesta pràctica es reflecteix a les nostres rondalles connectada generalment amb la prova de la son (reflex de la mort), quan el antiheroi furta l'objecte màgic que el protagonista posseeix. Cfr: "En Juanet i es set missatges", I, 15 (1966), i "En Juanet i sa fia del REI", XX, 120 (1966).

¹⁴ Mrian Roalfe Cox ("Cinderella: Three Hundred and Forty-five variants", The Folk-Lore Society, David Nutt, London, 1893) recollí 345 versions de "La Cendroseta". Hauríem d'afegir-hi, si més no, les quatre de les "Rondaies de Mn. A. M. Alcover: "N'Estel d'Or", I, 61-79 (1966), "N'Espirafocs", XIII, 14-24 (1972), "Es fustet", XVII, 51-75 (1965), i "Na Francineta", XVIII, 5-17 (1975), i "Na Bufafocs" de "Les Rondayes de Mallorca de l'Arxiduc Lluís Salvador" (Barcelona, 1982, Arxiu de Tradicions populars, pp. 25-40).

¹⁵ "Sa fia del Sol i de la Lluna", II, 22 (1975).

¹⁶ "Es Missatget petit", IX, 15 (1973).

que els aspectes socials d'aquests fets ens interes- sen els caires irreflexius i instintius que aparèixen en l'àmbit de les relacions amoroses. En els últims casos esmentats es solen produir estats crítics que causen desequilibris psíquics i somàtics. Aquests fenòmens patològics, en els contes es presenten principalment en forma d'anorèxies, mort aparent, perllongats capficaments i, fins i tot, el trànsit. A "En Juanet de l'onso", els mis- satges de l'heroi estan prou convençuts de haver assassinat llur amo... Li diuen a la princesa que En Juanet havia alliberat d'un profund encanta- ment, que el seu promès ha mort...

*"Com sa fadrineta veu allò, sa pena l'estrangola, torç es coll, i cau tan llarga com era, lo mateix de morta."*¹⁷

Quan els enamorats han de romandre depar- tits, un objecte de la persona estimada pot suplir gairebé l'ausència de l'amat o de l'amada. Em re- fereixo a alguns cabells, a un floc, a un anell, a una pinteta... De vegades aquests éssers esdevenen poderosos adjutoris màgics... Quasi tots estan vin- culats amb les cabelleres frondoses i rosses que constitueixen, sens dubte, un poderós estímulo sexual. Els cabells llargs i ben agombolats realcen la bellesa de la cara i proporcionen equilibri a les formes corporals. En el temps de la penosa sepa- ració, uns cabellots daurats poden ésser un valuós motiu de consol:

*"...Ell es revetler ja no tornava menjar ni dormir, pensa qui pensa sempre en Na Marieta... i sempre el tenien embaiat davant aquells tres cabaiets de Na Marieta."*¹⁸

¹⁷ "En Juanet de l'onso", III, 49 (1975). Vd.: "Sa muleta de plata", IV, 23-24 (1967).

¹⁸ "Sa coeta de Na Marieta", X, 146-150 (1955).

L'amor perfecte ha d'ésser exclusiu. El seu caràcter relacional entre dos termes (jo i tu) no consent l'introducció d'altres que participin de la seva intimitat. Així parla un novii:

*"-Tu ets sa meva amor! Tu ets sa meva esposa! Mentres tu sies viva, ningú ho pot ésser més que tu!"*¹⁹

L'exclusivitat de l'amor és una conseqüència de la seva plenitud. Un amant o una amada poden omplir el cor, dos o dues el buiden i obrin la porta a l'odi. En Bernadet, el fill del rei Murteral de França, no troba l'amor. Diu que no vol casar-se perquè no troba "cap al-lota que li umpl el cor".²⁰

Quan coneix "Na Catalina" es produeix un canvi radical...

*"-...Aquesta m'umpl es cor! Amb ella m'he de casar! Primer romandré fadrí, que no em casaré amb una altra..."*²¹

El mateix succeeix a "Na Catalineta":

*"En romangué enamoradíssima, i no feia més que pensar amb ell."*²²

Sovint aquest sentiment persisteix àdhuc l'amant o l'amada hagin finit. Així comprendem a la jove que renúncia per a sempre a casar-se, després del traspàs del seu promès:

*"-En Toni es mort? Tots ets homos són morts per mi!"*²³

Relacionat amb aquest tret d'exclusivitat, estan les empreses i proves que ha de dur a terme i sofrir l'home enamorat per a conseguir la possessió de la noia tan benvolguda. Es tracta d'uns fets molt freqüents en els contes de fades. Gairebé sempre caldrà alliberar-la d'un penós embruix. L'afranquiment de l'encís implicarà la lluita cruel del llibertador contra éssers fantàstics. En aquests relats el protagonista és víctima d'una inquietud i un desfici incurables. L'únic remei consistirà en el recurs a una determinada instàn- cia màgica. L'assoliment de l'objecte encantat implicarà la trobada amb la gentil donzella allibe- rada dels poders ocults. Un intensíssim amor sor- girà en llurs cors..., però el retorn del món màgic al món real no serà fàcil; al llarg camí hi haurà noves separacions i penosíssimes proves, com si l'arruixat fat volgués destorbar la consumació de l'amor o com si els poders sobrehumans s'oposes- sin a la felicitat dels mortals.

¹⁹ "Es castell d'iràs i no tornaràs", VII, 90 (1971).

²⁰ "Es fii del Rei Murteral de França", XII, 42 (1972).

²¹ id. id. 44.

²² id. id. 45.

²³ "Dos guerrers", XIII, 62 (1972).

A les rondalles hi ha almenys un intent de suïcidi amorós. L'única causa d'aquesta acció és la temença de la separació definitiva de la jovecella benvolguda; es tracta d'un rei que es pensa haver mort en un moment d'enfolliment a una noia, "N'Espardenyeta", l'amor de la seva vida:

*"...Cap feina hi tenc pel món! cap! Aquesta espasa que li ha tait es coll a ella, que s'acor dins es meu pit, i que faça ui tot! .
Dient això, el Rei se posa sa punta de sa espasa damunt sa post des pits, i anava ja acorar-la-se".²⁴*

L'amor és tan fort, tan intens, tan dominador que es considera que l'existència no té sentit, si no es pot compartir amb qui estimem. Nogensmenys el suïcidi no és una solució integrada dintre del nostre context cultural, puix que, a l'usual jerarquització axiològica dels pobles llatins, els valors religiosos (prohibició del suïcidi) i els valors vitals (apreciació de la vida) estan per damunt els relatius a les necessitats afectives.

Com he insinuat abans, el forçat allunyament temporal o definitiu dels amants sol produir commocions psíquiques i somàtiques; no es tenen ganes de menjar, la mirada perd la lluentor, una profunda tristesa embolcalla el cor i enfosqueix l'enteniment, s'adopten postures autistes... Per ventura aquests trets no ens porten als preludis del traspàs o, si més no, a una vida escurçada i privada de força? Adesiara el dolor serà tan profund que no es tindrà energia per a resistir la crida de l'instint del "zanatos", i vindrà el transit al reialme del desconegut... A la rondalla "Na Roseta", es conte com una princesa morí d'amor:

"...una fia de rei que se n'anava a casar amb un fii de rei, i es cavall travalà, i aquell fii de rei va caure davall, i romangué fet una coca. D'allà el se'n dugueren an es vas... Aquella pobre novia, fia de rei, fugí plorant damunt aquella cucuia, i allà plorà fins que va batre es peus i se morí, i de ses llàgrimes que derramà, se congria aqueixa pedra, que per això li diuen sa pedra d'esclata cor".²⁵

La serenitat, l'equilibri, la joia de viure seran retrobades, quan l'amor es realitzi plenament. El casament esdevé el moment culminant de la vida, el clímax del devenir existencial. Es suposa que després comença un perllongat període de benestar, de benaurança i felicitat.²⁶ Es obvi que, en

²⁴ "N'Espardenyeta", VII, 105 (1971).

²⁵ "Na Roseta", XVIII, 45-45 (1975). En aquest conte la "pedra d'esclata cor" es converteix en l'objecte numinós que cal anar a buscar en el reialme meravellós.

²⁶ Bruno Bettelheim ens diu que són molts els contes de fades que fineixen amb el trobament de dues persones que s'estimen intensament: "Esto indica que lo único que puede ayudarnos a obtener un estímulo a partir de los estrechos límites de nuestra existencia en este mundo es la formación de un vínculo realmente satisfactorio con otra persona" ("Psicoanálisis del Cuento de Hadas". Grijalbo. Barcelona, 1980, p. 19).

aquest instant, la compenetració i la complementació dels components anímics i sexuals de l'encontre amorós copsen les seves cotes màximes. Afixem-nos com qualifiquen aquesta vivència els protagonistes (home i muller) de dos contes:

"...Mos som casats i jo ja estic a pler de tot, però de tot".²⁷

"...te som franca: tu em dónes molt de gust! no em barataria amb cap dona del món..."²⁸

No és el meu propòsit desvirtuar aquest discurs al·ludint a les desavinences i baralles de marrit i esposa, narrades també en els contes populars... Probablement les descripcions de l'amor romàntic que he referit, intenten presentar-nos l'estimació conjugal de tal forma que es manifesti com a vivència suprema que no pugui ésser entelada per el cansament, el tedi i la sensació de vulgaritat que sovint ens amenaça.

L'amor s'ens ofereix com si es tractés d'un acte totalment lliure, on els cors i els cossos s'enllaçan estimultas per forces sublimes. Ni el fat, ni el poder temporal poden oposar-se a la culminació de l'afecte mutu. Es una conceptualització del més formós impuls volitiu que ens porta al món de la idealitat. No cal oblidar que a la societat reflexada a les rondalles, molts d'enllaços eren estipulats per les famílies dels contraents. En efecte, la possibilitat de lliure elecció del cònjuge és una conquesta recent de l'humanitat sotmese a moltes limitacions. Amb tot i això a totes les èpoques hi ha hagut casaments i altres unions de semblant estructura inspirats en l'amor més autèntic, enfrontant-se contre els pares, menyspreant l'opinió pública i, fins i tot, les normes socials... Freqüentment les famílies dels novius solen acceptar al cap darrer aquestes situacions, el mateix cal dir de la societat. Quan més avançada és l'edat dels contraents i quan més baix és llur nivell social, més fàcil és l'elecció mútua.

Quan vaig començar aquesta reflexió, senyalava que la iniciativa en aquest terreny era pròpia del home. Es realça així el caràcter actiu del mascle i l'índole passiva de la fembra.²⁹ Amb tot i això, a voltes és la muller qui comença aquestes lluites de pau; sol fer-ho dissimuladament, sense presses, procurant que el jovenel-lo s'adoni de les seves intencions... Sovint l'home pensa haver realitzat una brillant conquesta, quan, en veritat, ha estat ell qui ha estat enganxat en les sutils xerxes amoroses... Un dels casos més notables el tenim a

²⁷ "Es tres mantells d'or", XI, 61 (1975).

²⁸ "El Príncep Corb", XIV, 105-106 (1969).

²⁹ Cfr.: Enrich Fromm, "Sexo y Carácter", a "E. Fromm, H. Horkheimer, T. Parsons y otros, "La familia", Fundamentos, Barcelona, 1970, pp. 195-215.

la rondalla "Es castell d'iràs i no tornaràs". "Na Fadeta" s'enamora d'en Bernat, escapolla el seu dit petit,³⁰ a fi que el jove benvolgut la pugui reconèixer, quan el rei del castell dirà a En Bernat que desposi una de les seves filles. Tancades dintre una cambra treuran llurs dits petits per sengles foradins de la porta, l'heroi del conte haurà d'escollir una de les tres dames sense veure-les...

Les pulsions eròtiques es caracteritzen per una més precisa tria del seu objecte i per una certa convulsiva intensitat. No hen de trobar estrany que els pares d'una joveneta facin el possible per a racionalitzar els desitjos de la seva filla i per facilitar-li el camí de la realització de les seves il·lusions:

"...sa pobila, com se va tèmer, va estar més enamorada d'es missatge que no sé què me'n diga; i son pare i sa mare, que varen dir, com ho veren:

-Es bé és d'es qui el se guanya. Aquest al·lot sembla que és un bon al·lot, llevent i plaent per totes ses coses. Sa nostra fia... lo que ha mester, és un homo de bé i de ca seva... Per lo mateix, si ells se volen, que es casin abans de pus remor".³¹

A "El Rei de tres reinats" es descriu el nuviatge de "En Bernat" i "Na Valentina"... En mig

³⁰ Ens trobam davant una extranya forma de compensació del complex de castració mitjançant la imitació d'un ritu iniciàtic masculí, la circumcisió.

³¹ "Tres estudiants de la sopa", XXIII, 46-47 (1972).

d'un entorn de intensíssims trets màgics el jove contempla la bellíssima fadrineta, un dia i un altre, banyant-se i nedant a un estany... El "Rei Orquès" recomana al donzell que prengui els vestits de la joveneta, entretant ella estigués banyant-se, i li declari el seu amor:

"-Oh garridoia des meu cor, estel de sa meua ànima i alegria de sa meua vida! Som jo que t'he presa sa roba, perquè m'agrades massa".³²

Na Valentina fingeix mostrar-se indiferent a les insinuacions d'en Bernat. Escoltem el breu idàleg de "Na Valentina" i el seu pare, el "Rei Orquès":

"-Troba que és més polissa que un gat negre! diu ella.

-I que t'agraden es beninonis, es capelosos, es xerois? diu el Rei Orquès,

-...no m'agraden gens! i primer romandria fadrina que no em casaria amb un així! ".³³

Es obvi doncs que les al·lotes prefereixen els pretendents agosarats i rebutjen els joves que no demostren amb llurs atreviments i jocs el seu interès... Per a una muller és una trista i amar-

³² "El rei de tres reinats", X, 75 (1955).

³³ id. id. 80.

gant perspectiva maridar-se amb un home de dubtosa o migrada virilitat.

Les pulsions amoroses poden ésser tan intenses que sigui impossible rebutjar-les... Pensem en els joves i al·lotes que fugen de casa seva per a poder dur a terme el seu amor...

*"—Me vols per casar, i fugirem, que negú mos puga agafar?"*³⁴

Les entitats d'ordre relacional fonamentades en el món d'aquests sentiments, entre i entre no solen caracteritzar-se per l'estabilitat. El més freqüent és la seva incapacitat per a encarar-se amb la monòtona i acompassada cadència dels dies i dels anys. Es la trista norma que ens mostra l'altra cara de l'amor. La passió dels primers moments es va refredant poc a poc fins que el foc es transforma en gel. A voltes les relacions afectives canvien de signe: l'odi substitueix l'amor, la violència les carícies, la indiferència l'obsessió i la idea fixa... En els contes populars trobam a balquena referències a aquestes situacions...

A "Es filats" es planteja aquest motiu dintre d'un clima d'humor negre. Ens trobam a una casa on aparentment reina l'amor conjugal sincer. Es una parella molt humil. L'esposa sovint usa expressions extranyes per a manifestar el seu enamorament viuíssim...

*"—Oh, que t'estim i que t'estim! No t'ho pots figurar! T'assegur que si et mories, t'amortaiaria amb so llençol més nou!"*³⁵

En el seu sentit primigeni, encara que aquesta dona no s'adonés, és una al·lusió al reialme dels difunts, on una existència migrada però indefinidament perllongada ens allibera de l'aparença exuberant de la vida mortal.

El marit veu massa bé que la seva muller no parla amb el cor. Decideix sotmetre-la a una prova. Fingeix morir... Ha escollit una hora molt adequada per a la seva simulació, la del dinar... La "amorosa" muller no s'immuta...:

*"—...No res, jo dinaré, i ja plorarem llavò, panxa plena..."*³⁶

Haurà de fingir que està plorant:

*"Venga un bon raig d'aigo p'ets uis, per fer veure que ses llàgrimes li queien roï seguit!"*³⁷

Determina amortallar-lo amb els filats, creu que no és necessari utilitzar un llençol.

Els laments de l'esposa són més i més desesperats, sobre tot durant les cerimònies fúnebres.

³⁴ "Una pobleta i un Juanet", XV, 33 (1972).

³⁵ "Es filats", IV, 124 (1967).

³⁶ Ibidem.

³⁷ id. id. 125.

Quan els veïns inicien l'acompanyament de les despulles d'aquell home al cementiri, aquella mesquina multiplica el seu plany:

*"Aquí la dona cuidà fer ui de crits, bels i remeuols, eixordant tothom, escabeiant-se, pegant amb so cap per ses parets, cridant com una desesperada: —...Adiós, companyieta meua! Però, per què te'n vas per a sempre? No em diries per què te'n vas?"*³⁸

El bon marit ja en sap prou, ressuscita i fuig com un llamp:

*"...no el tornaren veure pus".*³⁹

No cal sorprendre-nos que unes noces siguin quasi sempre l'acabament feliç dels contes meravellosos, i que es digui que ell i ella visqueren feliços molts i molts d'anys, com si l'amor sincer i perllongat fos la més enlairada aspiració humana. Una similar estructura es serva a la major part de les obres literaries que plantejen el tema de l'amor en el sentit esmentat en aquest breu treball. El conte, la novel·la, el drama, el poema solen acabar de manera semblant als contes de fades. Seria més difícil escriure la història completa dels novius il·lusionats.

En els relats on es narra la vida d'una família, el tema de l'amor conjugal sol ocupar un lloc secundari, i es concedeix més importància a altres trets i funcions del més significatiu dels grups primaris.

Si sotmetem la família a un anàlisi rigorós, ens adonam que és molt difícil dur a bon terme la seva funció d'amor mutu, si no es compagina amb altres funcions entre les quals cal esmentar: la procreació i educació dels fills, la formació d'una unitat econòmica, l'adscripció dels seus membres a diversos grups socials... Una adequada interrelació entre els seus elements i una dinàmica relacional que faciliti els canvis sense eliminar l'equilibri d'aquesta institució, ens pot prometre, fins a un cert punt, la persistència de l'amor i una escaient evolució del mateix al llarg de les diverses èpoques de la vida familiar.

En les hores utòpiques de la joventut, quan creiem que la vida serà un somni daurat, caldria reflexionar en una frase que va escriure Kant el filòsof de la raó pràctica, celibatari convençut—enraonant sobre les diferències entre el sublim i el formòs a les relacions mutues dels dos sexes: "...cal no tenir gaire pretensions pel que fa als plaers de la vida..."⁴⁰

³⁸ id. id. 126.

³⁹ id. id. 127.

⁴⁰ Immanuel Kant, "Lo bello y lo sublime", Madrid, 1964. Espasa-Calpe, Austral, n.º 612, p. 59.